

Ліхитченко І. Г., студентка,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Дей М. О., к.ю.н., доцент

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРАКТИКА ЗВЕРНЕНЬ ДО СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Безсумнівно, Суд справедливості Європейського Союзу є одним із найважливіших інститутів ЄС. Адже його місія відповідно до статті 19 Договору про Європейський Союз, полягає в дотриманні закону, забезпеченні верховенства права в тлумаченні і застосуванні установчих договорів [1]. Суд Європейського Союзу складається з таких судів: Суд, Загальний суд, спеціалізовані суди (Цивільного трибуналу).

У рамках своєї важливої місії, Суд ЄС: розглядає законність актів інститутів ЄС; забезпечує дотримання державами-учасницями зобов'язань, витікаючих з договорів та здійснює інтерпретацію законодавства ЄС на прохання національних судів. Тож Суд ЄС розглядає більшість справ, включаючи всі справи про порушення (статті 258–260 Договору про функціонування ЄС), усі звернення щодо ухвалення попереднього рішення (стаття 263) і позови про скасування, подані державами-членами проти установ ЄС (за винятком Європейської Комісії), а також позови про скасування, подані установами ЄС проти інших установ ЄС [1]. Загальний суд має обмежену юрисдикцію, яка охоплює, між іншим, позови про скасування, подані фізичними особами проти установ ЄС, а також аналогічні позови, подані державами-членами проти Європейської Комісії. Це означає, що більшість справ, що розглядаються Загальним судом, стосуються антимонопольного права, державної допомоги та антидемпінгу.

Аналізуючи практику Суду ЄС, можна виділити дві основні категорії справ, які він розглядає: про правопорушення та про ухвалення попередніх рішень. Щодо справ про правопорушення, то вони ініціюються за позовами Європейської Комісії проти держав-членів, які порушили законодавство ЄС. А справи про ухвалення попередніх рішень ініціюються за зверненнями, що подаються національними судами до Суду, коли вони розглядають справи за законодавством ЄС.

Існує три види справ про правопорушення, хоча найважливішими є справи за позовами за статтями 258 та 260 Договору про функціонування ЄС, коли Європейська Комісія є позивачем [1]. Процедура розгляду справ про правопорушення в її основній формі є незамінним інструментом у руках Європейської комісії, що наділена повноваженнями бути гарантом Договорів, оскільки одним із її завдань є жорсткий контроль застосування законодавства ЄС державами-членами. У цій сфері лише Європейська

Комісія має право звертатися до Суду, однак багато її позовів зумовлені окремими скаргами, поданими фізичними та юридичними особами. Практика Суду ЄС свідчить, що існує багато видів правопорушень, що становлять підставу для позову. Найбільш стандартні з них такі: нездійснення або часткове/неповне здійснення транспозиції директиви; нездійснення імплементації директив, дублювання у національних нормативно-правових актах норм регламентів, що фактично підриває їхню пряму дію; нездійснення імплементації рішень (особливо коли йдеться про ухвалені Європейською Комісією рішення щодо повернення державної допомоги); незастосування законодавства ЄС (зокрема до публічних закупівель), суперечність внутрішньодержавного законодавства Договору про функціонування Європейського Союзу (наприклад, принципу вільного руху товарів) [3].

Процедура другого виду справ про правопорушення передбачена статтею 259 Договору про функціонування ЄС. Такий позов може подаватися державою-членом проти іншої держави-члена. Але це трапляється дуже рідко: на сьогодні в практиці Суду є лише декілька таких справ, як от наприклад, справа 141/78 French Republic v. United Kingdom [2].

Рішення, ухвалені Судом відповідно до передбачених статтями 258 та 259 процедур, мають виключно декларативний характер, але є один виняток, запроваджений Лісабонським договором. Якщо держава-член не нотифікує положення, що імплементують директиву, Європейська Комісія може вимагати, щоб Суд наклав фінансову санкцію. Тож у такому випадку Суд може встановити періодичні виплати та/або одноразовий платіж. Ухвалені відповідно до статей 258 та 259 Договору рішення є зобов'язальними для держав-членів і породжують зобов'язання припинити правопорушення [1]. Якщо ж цього не відбувається, можуть бути подані позови на підставі статті 260. За таких обставин Європейська Комісія може вимагати накладення фінансової санкції у будь-якому разі, коли держава-член не виконує рішення, ухвалене згідно зі статтею 258. Наприклад, у справі C-387/97 Commission of the European Communities v. Hellenic Republic Суд призначив штраф у розмірі 20 000 євро на день. Одну з найвищих за весь час санкцій було накладено на Італію у 2011 році за неповернення незаконно наданої державної допомоги (справа C-496/09 European Commission v. Republic of Italy). Італія була зобов'язана одноразово сплатити 30 мільйонів євро, а також здійснювати періодичні виплати (30 мільйонів євро щопівроку, помножені на відсоток неповернутої допомоги) [2].

Щодо другої категорії справ Суду ЄС, а саме процедури ухвалення попередніх рішень, то вона є основним каналом комунікації між національними судами всіх держав-членів та Судом ЄС, оскільки Суд надає свої послуги за зверненням національного суду, який стикається з

проблемами тлумачення або чинності законодавства ЄС. Також такі рішення мають важливе значення у процесі наближення та щоденного застосування законодавства ЄС національними судами, оскільки вони містять тлумачення цього законодавства. Процедура ухвалення попередніх рішень регулюється статтею 267 Договору про заснування ЄС. Крім того, детальніші положення містяться у Статуті Суду та його Регламенті. Не менш важливими також є спеціальні роз'яснення Суду для національних судів, що присвячені багатьом нюансам. Основні принципи процедури ухвалення попередніх рішень такі: всі національні суди або третейські суди можуть, а інколи – зобов'язані звертатися із зверненнями до Суду; такі звернення можуть бути прийняті до розгляду, лише якщо у національному судовому процесі розглядаються питання права ЄС і для вирішення справи потрібна допомога Суду. Іншими словами, питання не повинні бути теоретичними. Національний суд зобов'язаний довести, що йому дійсно необхідна відповідь Суду для вирішення справи; національні суди, після ухвалення рішення якими вичерпуються можливості для подальшого судового захисту, зобов'язані подавати звернення щоразу, коли суд має сумніви щодо тлумачення законодавства ЄС або чинності вторинного законодавства; питання можуть не стосуватися безпосередньо відповідності національного законодавства законодавству ЄС, однак існують обставини, що описані нижче, коли національний суддя може звернутися до Суду із запитом щодо тлумачення законодавства ЄС для того, щоб встановити, чи відповідає національне законодавство законодавству ЄС; надане Судом тлумачення є зобов'язальним для суду, що звернувся із запитом [4]. Окрім цього, в одній із класичних справ C-54/96 Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft mbH v. Bundesbaugesellschaft Berlin mbH, а саме в параграфі 28 цього рішення Суд ЄС розробив низку критеріїв, за якими можна визначити статус національного органу, що подав звернення. Також варто зазначити, що на сьогодні практика показує, що звернення можуть робити такі види національних судів: цивільні суди, у тому числі суди або незалежні арбітри, які розглядають трудові спори; кримінальні суди; адміністративні суди; верховні суди; конституційні суди [2].

Як правило, національні суди мають право подавати звернення до Суду ЄС, однак у деяких випадках виникає зобов'язання. Перш за все, національні суди зобов'язані подавати звернення лише у тих випадках, коли після ухвалення ними рішення вичерпуються можливості для подальшого судового захисту, тобто вони є судами останньої інстанції. Наприклад, у справі C-99/00 Lyykeskog Суд вирішив, що суд, після ухвалення рішення яким вичерпуються можливості для подальшого судового захисту, є фактично судом останньої інстанції. У справі Lyykeskog це був Верховний суд Швеції, що перед розглядом касаційної скарги по суті зобов'язаний перевіряти її прийнятність і, відповідно до

рішення Суду, на цьому етапі національного судового провадження може бути зобов'язаний направити звернення [2].

Звернення щодо ухвалення попереднього рішення в основному стосуються тлумачення первинного законодавства або тлумачення та чинності вторинного законодавства. Також враховуючи текст відповідних договірних положень та практику Суду можна визначити, що прийнятними є такі звернення: тлумачення Договору про Європейський Союз, Договору про функціонування Європейського Союзу і Договору про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії; тлумачення Хартії фундаментальних прав; тлумачення та чинність вторинного законодавства (регламентів, директив, рішень), а також актів м'якого права (тобто рекомендацій); тлумачення міжнародних договорів, укладених Європейським Союзом, а також тлумачення раніше ухвалених рішень Суду та встановлених у них загальних принципів права. Але, аналізуючи практику Суду можна побачити, що фактично велика кількість звернень стосується опосередковано або навіть безпосередньо відповідності національного законодавства законодавству ЄС. Хоча такі звернення, у принципі, не є прийнятними, Суд зазвичай знаходить спосіб надати допомогу суду, що звертається із зверненням.

Отже, можна стверджувати, що практика Суду Європейського Союзу має принципово важливе значення у правопорядку ЄС, а отже, і для країн, перед якими стоїть завдання наближення законодавства. Адже рішення цього Суду роз'яснюють, коли держави-члени порушують законодавство ЄС, та як його необхідно тлумачити і застосовувати на національному рівні. Основними категоріями справ, які розглядаються Судом справедливості ЄС, є справи про правопорушення та про ухвалення попередніх рішень. А основними суб'єктами звернення є Європейська комісія, держави-члени ЄС та їх національні суди. Кожне зі звернень має свої характерні особливості, які можна визначити, аналізуючи законодавство ЄС та практику Суду ЄС.

Література

1. Договір про функціонування ЄС. URL: http://data.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/oj (дата звернення: 20.04.2020).

2. Лазовські А. Огляд прецедентного права Суду Європейського Союзу у сферах, що регулюються Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Київ, 2018. 539 с.

3. Комарова Т. Юрисдикція Суду Європейського Союзу: монографія. Харків: Право, 2010. 360 с.

4. Комарова Т. Процесуальна автономія національних судів держав-членів ЄС у практиці Суду справедливості Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. Вип. 5. С. 280-284.